

МОТИВАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Новак О.В., здобувач

*Придніпровська державна академія будівництва і архітектури,
м. Дніпропетровськ*

В статті розглядаються умови інноваційної діяльності будівельних підприємств, економічна доцільність та ефективність цієї діяльності, визначаються можливості підвищення її доходності, в тому числі і з метою фінансування відтворення інноваційного потенціалу будівельного підприємства.

Ключові слова: будівельне підприємство, будівельний проект, ефективність інновацій, інноваційна діяльність, підрядний ресурс.

Постановка проблеми. Проблема активізації інноваційної діяльності українських підприємств є ключовою в ряду проблем економічного розвитку з огляду на неможливість забезпечити конкурентоспроможність сучасного підприємства і економіки в цілому без вагомості інноваційної складової їх діяльності. Проте дієвого вирішення даної проблеми досі не знайдено, хоча існує велика кількість науково обгрунтованих пропозицій і розробок в цьому напрямі. Поширеним поясненням такого стану є посилення на нестачу коштів для фінансування інноваційного процесу як на національному рівні, так і на рівні більшості підприємств. Але існування однієї й тієї ж проблеми на протязі всього періоду розвитку національної економіки свідчить про більш глибокі причини, які слід шукати і в площині специфічності макроекономічного середовища трансформаційної економіки, і в системних прорахунках регуляторного впливу держави на певні галузі, і у відсутності послідовної цілеспрямованої державної інноваційної політики.

Ступінь розроблення проблеми. Питанням розвитку інноваційної діяльності на різних рівнях присвячено значну кількість наукових досліджень, виконаних у тому числі й такими знаними вченими, як Амоша О.І., Антонюк Л.Л., Гальчинський А.С., Геєць В.М., Ткаченко В.А., Тянь Р.Б., Федулова Л.І., Холод Б.І. та інші [1; 2; 3; 4].

Проте галузевий аспект даної проблеми досліджено недостатньо, що й зумовлює актуальність пошуку можливостей активізації інноваційної діяльності, зокрема, в будівельній галузі.

Мета статті. Метою цієї роботи є дослідження умов інноваційної діяльності будівельних підприємств, економічної доцільності та ефективності цієї діяльності, визначення можливості підвищення її доходності як важливого фактора її мотивації.

Виклад основного матеріалу. Найпоширенішою причиною низької інноваційної активності українських підприємств, у тому числі будівельних, часто називають відсутність коштів для фінансування інноваційної діяльності. Проте, більш суттєвою видається інша причина – неможливість отримання відповідної віддачі від зусиль, спрямованих на інноваційну діяльність. Адже в умовах ринкової економіки господарські суб'єкти будуть здійснювати лише ту діяльність, яка генеруватиме достатній, на їх погляд, дохід (або прибуток). Так само й інноваційна діяльність має генерувати додатковий дохід чи вигоди, які можна якимось чином трансформувати в додатковий дохід, обсяг якого буде достатнім для формування стимулів до такої діяльності. Додамо, що такий дохід також може стати суттєвою складовою подальшого фінансування інноваційної діяльності, а отже основою для набуття цією діяльністю стійкого характеру завдяки формуванню інноваційного потенціалу підприємства. Тобто інноваційний потенціал має стати одночасно і основою, і результатом інноваційної діяльності підприємства, а достатній рівень доходності цієї діяльності стане гарантією самовідтворення інноваційного потенціалу підприємства. Насправді економічні реалії сучасної економіки України не тільки не створюють умови, в яких інноваційна діяльність мала б достатній рівень доходності, але часто є причиною втрати мотивації до цієї діяльності. Розглянемо детальніше ситуацію з інноваційною діяльністю в будівельній галузі.

Стосовно доходності інновацій необхідно відзначити, що інновації в будівельному виробництві переважно формують вигоди, які реалізуються у вигляді додаткового доходу за рахунок економії тих чи інших ресурсів (технічні, технологічні, організаційні і частково продуктові інновації), або у вигляді відносного чи реального здешевлення експлуатації об'єкта будівництва (в основному продуктові інновації). Перші з них реалізуються в процесі підрядної діяльності, тобто будівельними підприємствами, другі – переважно в процесі проектно-вишукувальних робіт, виробництва будівельних матеріалів і конструкцій тощо. Тому розглянемо саме перші з наведених інновацій.

З погляду теорії економічного механізму проектно-організаційної діяльності [5; 6] до процесу реалізації будівельного проекту залучено два ресурси: підрядний, тобто сукупність матеріальних, трудових та організаційно-технологічних ресурсів, і часовий – ресурс, що проявляється у формі залежності витрат на виконання будівельно-монтажних робіт від тривалості їх виконання і від терміну реалізації будівельного проекту в цілому для підрядника, а також у формі додаткових вигід при скороченні терміну реалізації проекту для замовника. Отже часовий ресурс формалізується у вигляді вибору терміну реалізації будівельного проекту з множини можливих. Тоді інновації у будівництві за критерієм джерела доходності можна поділити на такі групи.

1. Інновації, що генерують додатковий дохід за рахунок економії підрядного ресурсу.
2. Інновації, що генерують додатковий дохід за рахунок економії часового ресурсу.
3. Інновації, що генерують додатковий дохід частково за рахунок економії підрядного ресурсу, а частково за рахунок економії часового ресурсу.

Як було показано в попередній роботі автора [7], реалізація будівельного проекту з меншими витратами ресурсів в теоретичному аспекті означатиме перехід підприємства на іншу ізокванту, яка знаходиться ближче до початку координат (ізокванта – це крива, кожна точка якої на координатній площині кількісно характеризує комбінацію підрядного і часового ресурсів в обсязі, необхідному для реалізації проекту) і, відповідно, на нижчу криву витрат (крива витрат – це крива, що є графічною інтерпретацією функціональної залежності витрат на виконання будівельно-монтажних робіт від терміну реалізації будівельного проекту). На рис. 1 показано такий перехід з кривої витрат $C(t)$ на криву витрат $C'(t)$ в координатах «витрати на виконання будівельно-монтажних робіт по проекту C – можливий термін реалізації проекту t » для всіх трьох груп інновацій. Якщо будівельне підприємство обирає чи змушене погодитись на тривалість робіт по проекту t , його витрати складуть величину C , що відповідає точці A на кривій витрат $C(t)$. Тоді інновації першої групи призведуть до зміщення точки A в точку A_1 , другої групи – точки A в точку A_2 , третьої групи – точки A в точку A_3 .

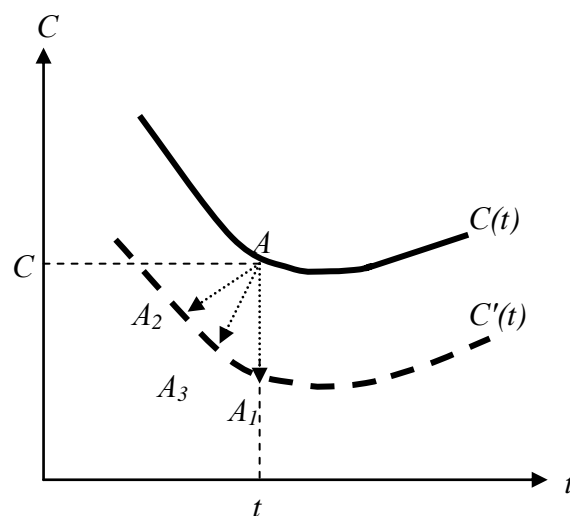

Рис. 1. Графічна інтерпретація впливу інноваційної діяльності на витрати будівельного підприємства

Принагідно зазначимо, що одна й та сама інновація на практиці може належати до першої і другої групи одночасно, або до всіх трьох груп одночасно. Тоді можна стверджувати, що така інновація є еластичною щодо ресурсної трансформації. Еластичні інновації дають більший вибір для будівельного підприємства у вирішенні проблеми доходності інноваційної діяльності. Проаналізуємо деякі аспекти вирішення цієї проблеми, виходячи з реалій сучасної економічної ситуації в Україні.

Припустимо, що будівельне підприємство в ході реалізації будівельного проекту впроваджує інновацію, яка дозволяє зекономити підрядний ресурс. На рис. 2 зображено графічний аналіз цієї ситуації, де крива C_D – крива попиту власника (замовника) даного будівельного проекту на підрядний ресурс або договірна ціна робіт по цьому проекту. Ця крива є горизонтальною прямою, оскільки чинна система ціноутворення в будівництві (в тому числі і державного регулювання в сфері ціноутворення) фактично не передбачає залежності ціни на будівельно-монтажні роботи від тривалості їх виконання.

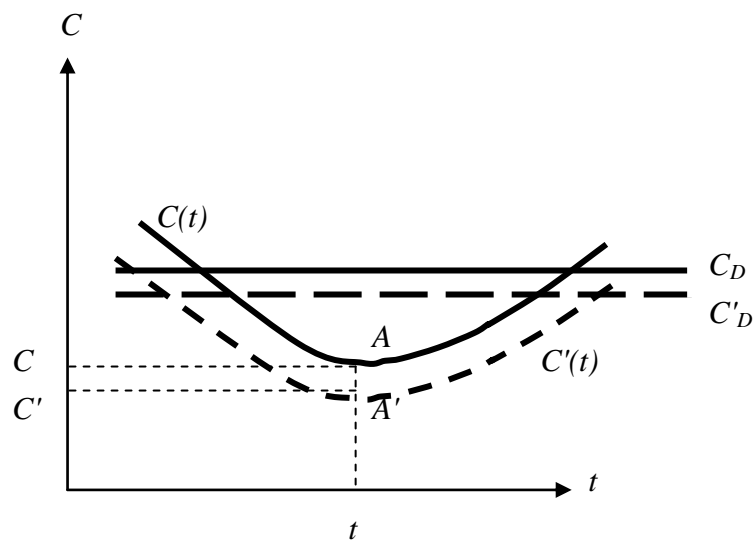

Рис. 2. Графічний аналіз вирішення проблеми доходності інновацій, спрямованих на економію підрядного ресурсу

Незважаючи на значні кроки в напрямку лібералізації системи ціноутворення в будівництві, в цілому вона, як і раніше, базується на витратних принципах. Тому систематичні інновації (тобто ті, які призначені не для одного конкретного проекту, а для постійного використання) будуть імплементовані системою ціноутворення в наступних будівельних проектах. Це означає, що ціна на виконання робіт по наступним після впровадження інновації будівельним проектам буде визначатися не на підставі співвідношення попиту і пропозиції підрядного ресурсу, а на підставі корегування відповідних норм і розцінок із врахуванням економії ресурсів внаслідок інновації. Отже крива C_D зміститься нижче в положення C'_D на таку ж саму відстань, як і зміщення кривої $C(t)$ в положення $C'(t)$. При цьому економія по витратах $C - C'$ буде знівельована системою ціноутворення ($C_D - C'_D$).

Таким чином, для будівельного підприємства, що впроваджує інновації, спрямовані на економію підрядного ресурсу, завжди існує небезпека отримати додатковий дохід від інноваційної діяльності лише по першому будівельному проекту після впровадження, тобто у розмірі $C - C'$, хоча витрати на дану інновацію можуть бути значними, а їх амортизація буде можливою шляхом використання в багатьох проектах. Крім того, в цьому випадку на цю ж величину зросте прибуток підприємства і, відповідно, на величину $0,25 \cdot (C - C')$ зросте податок на прибуток підприємства. В умовах невиконання замовниками контрактних зобов'язань по оплаті виконаних робіт, нерегулярності оплати, зростання дебіторської заборгованості будівельних підприємств, що є характерним для сучасного періоду розвитку будівельної галузі, це фактично призведе до посилення податкового тягаря.

Тепер припустимо, що будівельне підприємство в процесі реалізації конкретного будівельного проекту впроваджує інновацію, спрямовану на економію часового ресурсу (рис. 3).

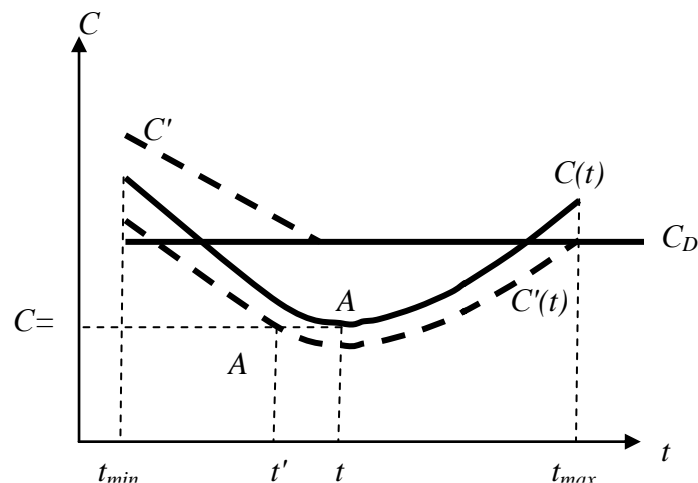

Рис. 3. Графічний аналіз вирішення проблеми доходності інновацій,

В цьому випадку економія витрат майже повністю (як на рис. 3) або частково розпоршується через те, що новий термін реалізації проекту знаходиться в межах можливих термінів форсованого режиму виконання будівельно-монтажних робіт (в межах від оптимального для даного проекту терміну реалізації t до мінімально можливого з організаційно-технологічної точки зору t_{min}). В той же час, як уже підкреслювалося, чинною системою ціноутворення в будівництві не передбачено залежність ціни будівельно-монтажних робіт від терміну їх виконання. Точніше, діюча система ціноутворення надає певні можливості підвищення ціни будівельно-монтажних робіт у разі, коли для реалізації будівельного проекту буде обрано форсований режим виконання робіт. Але ці можливості незначні (наприклад, премії за дострокове введення об'єкту в експлуатацію) і традиційно використовуються слабо. Отже, зважаючи на витрати по впровадженню інновацій, очевидно, що у випадку еластичності розглянутої інновації буде обрано варіант економії підрядного ресурсу, а у випадку нееластичності може взагалі постати питання доцільності інноваційної діяльності в цьому напрямку. Якби система ціноутворення в будівництві була побудована на ринкових принципах, тобто ціна формувалася б на підставі співвідношення попиту і пропозиції підрядного ресурсу (в тому числі і в залежності від тривалості виконання робіт), крива попиту на підрядний ресурс в даному проекті мала б вигляд ламаної C'_D . Тоді б інноваційна діяльність, спрямована на економію часового ресурсу, набула не тільки доцільності, але й пріоритетності (в залежності від кута нахилу похилого відрізка ламаної C'_D). Проте в реальності маємо криву договірної ціни C_D .

Але є випадки доцільності інновацій, спрямованих на економію часового ресурсу, навіть за умов діючої системи ціноутворення. Вони матимуть місце, коли і початковий, і новий термін реалізації проекту знаходяться в межах від максимально доцільного з організаційно-технологічної точки зору t_{max} до оптимального t . Хоча необхідно відзначити, що в цьому випадку може виникнути проблема завантаження достроково вивільненого підрядного ресурсу. В умовах кризи і різкого спаду будівельної активності ця проблема може також призвести до рішення про недоцільність даних інновацій.

Проведене в даній роботі дослідження дозволяє зробити наступні висновки.

1. Доходність інноваційної діяльності будівельного підприємства має бути основним фактором мотивації підприємства до такої діяльності і самовідтворення його інноваційного потенціалу. Але в реальних умовах розвитку економіки України можливості сформувавши достатній рівень доходності інноваційної діяльності будівельного підприємства є обмеженими.

2. Інновації у будівництві за критерієм джерела доходності можна поділити на такі групи:

- інновації, що генерують додатковий дохід за рахунок економії підрядного ресурсу;

- інновації, що генерують додатковий дохід за рахунок економії часового ресурсу;
- інновації, що генерують додатковий дохід частково за рахунок економії підрядного ресурсу, а частково за рахунок економії часового ресурсу.

Еластичність інновацій щодо ресурсної трансформації їх реалізації створює додаткову свободу вибору підприємством способу їх реалізації.

3. Для створення сприятливих умов і мотивації будівельних підприємств до інноваційної діяльності необхідна подальша лібералізація системи ціноутворення в будівництві, кінцевою метою якої має бути формування ринкового механізму ціноутворення на будівельну продукцію на основі співвідношення попиту і пропозиції підрядного ресурсу як на підрядному ринку, так і в рамках конкретного будівельного проекту.

4. Важливим елементом мотивації будівельних підприємств до інноваційної діяльності можуть стати зміни в системі оподаткування, що передбачали би пільгові умови оподаткування обсягів зростання прибутків внаслідок інноваційної діяльності.

Література:

1. Антонюк Л.Л. Інновації: теорія, механізми розробки та комерціалізації: монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.
2. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / за ред. Л.І. Федулової. – К.: Основа, 2005. – 552 с.
3. Інноваційна стратегія українських реформ / А.С. Гальчинський [та ін.]. - К.: Знання України, 2000. – 326 с.
4. Основы конкурентных преимуществ и инновационного развития / Б.И. Холод [та ін.]. – Д.: ДУЭП, Монолит, 2008. – 475 с.
5. Конащук В.Л. Теоретичні аспекти визначення параметрів реалізації інвестиційного проекту / В.Л. Конащук // Економіка: проблеми теорії та практики. – Вип. № 232. – Том 4. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С.852-858.
6. Конащук В.Л. Мікроекономічний аналіз процесу реалізації інвестиційного проекту / В.Л. Конащук // Економіка: проблеми теорії та практики. В.212, том 3. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2006. – С. 767-774.
7. Конащук В.Л. Теоретичні аспекти оцінювання ефективності інноваційної діяльності будівельних підприємств/ В.Л. Конащук, О.В. Новак // Економічний простір. – №38. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2010. – С. 217-224.

Аннотация

МОТИВАЦИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Новак Е.В., соискатель

*Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры,
г. Днепропетровск*

В статье рассматриваются условия инновационной деятельности строительных предприятий, экономическая целесообразность и эффективность этой деятельности, определяются возможности повышения ее доходности, в том числе и с целью финансирования воспроизводства инновационного потенциала строительного предприятия.

Ключевые слова: строительные предприятия, строительный проект, эффективность инноваций, инновационная деятельность, подрядный ресурс.

Summary

MOTIVATION OF INNOVATIVE ACTIVITY OF BUILDING ENTERPRISES

Novak O.V., competitor

*Pridniprovsk state academy of building and architecture
Dnipropetrovsk*

The article deals with the conditions of innovative activity of building enterprises, economic expediency and efficiency of this activity, as well as the possibilities of increasing of its profitableness that are among other aimed at financing the recreation of the innovative potential of a building enterprise.

Key words: building enterprise, building project, efficiency of innovations, innovative activity, resources by contract.

Надійшла до редколегії 25.06.2010

Науковий керівник – Тянь Р.Б., д. е. н., професор.

© Новак О.В., 2010р.